

Arbete och Hälsa 2005:06

Arbetsmiljöarbete i småföretag

– samlad kunskap samt behov av forskning och utvecklingsinsatser

Sten Bornberger-Dankvardt, Carl-Göran Ohlson, Ing-Marie Andersson och Gunnar Rosén

Svårigheterna med att få småföretagen mer aktiva i arbetsmiljöarbetet har uppmärksammats alltmer på senare år. I rapporten ges en bakgrund och beskrivning av situationen i småföretag, vad som är speciellt med småföretagen samt de hinder och möjligheter som finns i arbetsmiljöarbetet.

För att få inblick i hur småföretagens arbetsmiljöarbete speglas i de senaste årens arbetsmiljölitteratur och vad som varit i fokus under olika tidsperioder genomfördes en sökning i litteraturlöslinerna ARBLINE och LABOURLINE. De vanligaste ämnesorden i florin av rapporter om småföretag har varit arbetarskydd, arbetsmiljöförbättring, arbetsmiljö, kompetensutveckling och internkontroll eller systematiskt arbetsmiljöarbete. Däremot har förebyggande och hälsobefrämjande åtgärder, arbetsrätt, psykosociala aspekter, rehabilitering, organisationsutveckling, genusfrågor samt invandrades situation bara undersökts till en del.

Erfarenheterna visar att man på de minsta företagen har svårt att sätta sig in i arbetsmiljölagstiftningens krav och föreskrifter. De är bekymrade över den växande administrativa bördan och saknar oftast egna specialister inom arbetsmiljöområdet. Företagarens eget intresse för arbetsmiljön påverkar också i hög grad arbetsmiljöarbetet.

Idealt ska det lilla företaget ha tillgång till egen kompetens inom arbetsmiljöområdet. Vissa baskunskaper om risker och eventuella samband med ohälsa är nödvändiga, dels för att kunna upptäcka brister i arbetsmiljön men också för att kunna ta hjälp av företagshälsovården eller annan arbetsmiljökonsult.

Utbudet av verktyg inom arbetsmiljöområdet är stort. Svårigheten är att få småföretagen att använda sig av dem. Det måste finnas ett upplevt behov hos företagaren och dennes personal.

För att småföretagens arbetsmiljökunskaper ska bli bättre måste aktörer inom arbetsmiljöområdet verka för principen hjälp till självhjälp genom olika typer av lärande aktiviteter.

Som arbetsmiljökonsult i småföretag kan man av sätet att resonera om arbetsmiljöfrågor på företaget få en uppfattning om hur problemen ska angripas samt på vilken nivå problemen finns och utifrån det hitta lämpliga metoder och verktyg. Det lönar sig knappast att försöka lösa problem i arbetsmiljön om inte organisationskultur, värderingar och beteenden i företaget stöder ett positivt arbetsmiljötänkande.

Rapporten behandlar specifikt behov av och möjligheter för arbetsmiljöarbete i småföretag och är ett delarbete i tema SMARTA. SMARTA – strategier, metoder och arbetssätt för fungerande arbetsmiljöarbete – ingår i Arbetslivsinstitutets temaverksamhet.

SMARTA ska bidra till ett hållbart arbetsliv på arbetsplatser där arbetsmiljöarbetet ses som en resurs för både arbetsplatsen och individen. För arbetsplatsen kan det handla om konkurrenskraft, lönsamhet samt attraktivitet och för individen om hälsa, välbefinnande, kreativitet och förnyelseförmåga.

SMARTA tar ett helhetsperspektiv på arbetsmiljöarbete inom olika regioner och branscher. Temat sammanställer inledningsvis kunskapsläget och ger exempel på hur arbetsmiljöarbete kan bedrivas och vidareutvecklas.

Ambitionen för FoU-projekt i tema SMARTA är att besvara frågor som:

- Hur bör arbetsmiljöarbete integreras i organisationers kärnverksamhet?

- Hur bör arbetsmiljöarbete bedrivas?
- Hur bör interna och externa aktörer agera för att få till stånd ett hållbart och fungerande arbetsmiljöarbete?

Rapporten vänder sig till praktiker och forskare som är intresserade av att få en översiktsbild över arbetsmiljösituationen i småföretag och förutsättningar som krävs för fungerande arbetsmiljöarbete.